

Knjiga »Otpor u žicama« je ne samo još jedno svjedočanstvo o ratu, nego i predodžba o jednoj od najtežih njegovih manifestacija. Žrtvama i raznovrsnim patnjama bogata historija jugoslavenskih naroda u drugom svjetskom ratu, dobila je potresni dokument, koji će korisno poslužiti i historičarima i širim krugovima.

Vojmir Kljaković

DVIJE KNJIGE O METODOLOGIJI ZNANSTVENOG RADA (S. Dubić, Uvođenje u naučni rad, Sarajevo 1970, str. 130. i M. Šamić, Kako nastaje naučno djelo, Sarajevo 1968, str. 206)

Problemi metodologije znanstvenog rada zauzimaju veoma istaknuto mjesto u razvoju znanosti. U vrijeme velikih i izrazitih dostignuća na polju i humanističkih i prirodnih i tehničkih znanosti, djela o metodologiji rada imaju veliku važnost. Njihova je korist prije svega u tome što omogućavaju mladim znanstvenim radnicima da se brže i lakše uključe u probleme metodologije svoje znanstvene discipline, da stvore, na temeljima općih principa, svoju tehniku znanstvenog rada.

U našoj znanstvenoj literaturi postoji veliki nedostatak djela o metodologiji znanstvenog rada. Čini se da takvih djela naših autora sve do nedavno nije ni bilo, a i prevedene literature ima malo. (Npr. knjiga: S. A. Rajnberg, Metodika i tehnika naučnog rada, Beograd 1948 — prijevod s ruskog jezika.) Knjigama M. Šamića i S. Dubića, koje je izdao Zavod za izdavanje udžbenika u Sarajevu, ta je problematika počela dobivati mjesto i u našoj znanstvenoj literaturi.

Knjiga S. Dubića sastoji se iz dva osnovna dijela. U prvom dijelu, u poglavljima: »Kratka historija nauke« (13—36) i »Novovjekovna nauka« (37—76) autor daje povijesni prikaz znanstvenih istraživanja od najranijih početaka (sumerska i egipatska domišljanja na području astronomije) pa do najnovijeg doba. U tom razmatranju autor je ostao na tradiciji i u okvirima evropske civilizacije. Ukazao je na početke razvoja matematike, fizike, biologije te društvenih nauka (politike, povijesti, ekonomije) i stavio težište na one elemente u razvoju tih znanosti koji su se najdublje ubilježili u razvojni tijek znanstvenih istraživanja. Na isti je način prikazao i kretanje na polju novovjekovne znanstvene misli koju je započeo na području prirodnih nauka razmatranjima djelatnosti Galileja i Newtona, a završio Einsteinom i suvremenim atomistima. Na kraju toga dijela knjige Dubić je dao interpretaciju problema klasifikacije, podjele i razgraničenja nauke, odnosno njezinih pojedinih disciplina. Osvrnuo se, napokon, i na odnos nauke i umjetnosti. U drugom dijelu knjige, S. Dubić piše o naučnoj metodi (78—123). Definirajući naučnu metodu kao »zajednički naziv za različite postupke kojima se nauke koriste u svom radu da bi istražile i izložile rezultate svojih istraživanja u pojedinom području« (77), autor se najprije zadržao na opažanju, eksperimentu i zaključivanju kao postupcima »koji predstavljaju najšire osnove naučnog metoda« (77). Dubić zatim razmatra metode dokazivanja, hipoteze, teorije, idealizacije, uspoređivanja, analogije i klasifikacije. Ukazao je na evolucionističku, odnosno genetičku metodu u znan-

stvenom istraživanju, te na metodu otkrivanja uzročnih veza, posebno se zadržavajući na objašnjavanju (prema J. S. Millu) metode slaganja, metode razlike, metode slaganja i razlike, zajedničkih promjena, residua. Opširnije je prikazao i metodu kvantificiranja, posebice, statističku metodu i probleme uz to vezane (statističke srednje vrijednosti, ponderirani prosjek, modus, medijana, mjere disperzije, mjere korelacije, vjerojatnoća itd.). Dubić je na kraju dao i objašnjenje pojмова: naučni problem, naučna činjenica i naučni zakon.

Knjiga S. Dubića ima i prilično opširan popis literature, te kazalo imena.

M. Šimić u svojoj knjizi (drugo izdanje izašlo je 1969. godine) najprije daje općenite napomene o naučnoistraživačkom radu, metodi i znanstvenom djelu (11—12). Istakao je osnovna svojstva naučnog rada (nova saznanja, pouzdanost i kritičnost, primjena odgovarajućih naučnih metoda), kratko se osvrnuo na osnovne znanstvene metode (normativna, eksperimentalna, povijesna), te studij slučaja, genetičku metodu, kestonar, intervju i odredio osobine dobroga naučnog djela (sažetost, originalnost, koherentnost, pravilno rasuđivanje, dobar stil). Zatim je proces nastajanja znanstvenog djela prikazao u ovim poglavljima: Izbor teme (23—29), Traganje za dokumentacijom (31—58), Prikupljanje građe (59—72), Organizacija i raspored prikupljene građe (73—80), Redigovanje rukopisa (81—92), Dokumentarna podloga rukopisa (93—109), Stilske odlike i gramatička korektnost (111—132). Autor je tako ukazao na najznačajnije faze kroz koje prolazi istraživač u stvaranju svoga djela. U tom dijelu knjige, u kojem se autor uvelike služi vlastitim iskustvom, mnogo je podataka koji omogućuju mladim istraživačima i znanstvenim radnicima da nauče osnove tehnike stvaranja znanstvenog djela i da dobiju orijentaciju pri izradi vlastite tehnike. Tako autor daje primjere za sastavljanje radne i konačne bibliografije, za sistem pravljenja ispisa iz knjiga i građe, o kompoziciji teksta znanstvenog rada, korištenju i izlaganju dokumentarnog materijala (citati, naučni aparat — bilješke). Posebno su korisne njegove napomene o potrebi stilske jasnoće i gramatičke točnosti teksta (izbor riječi, pitanje strukture i odnosa rečenica) i o načinima stjecanja dobrog stila i jezika.

Posljednja su poglavlja knjige posvećena tehničkoj obradi i štampanju rukopisa (133—151), obrani teza (153—160) te prikazu najznačajnijih domaćih i inozemnih priručnika (enciklopedije, rječnici, bibliografije, metodološki priručnici). Na kraju je M. Šimić dao pregled upotrijebljene literature i, kao posebni dodatak, tiskao je dva svoja eseja: »Nekoliko refleksija o stvaralačkom procesu i stvaraoću« i »Kako su stvarali i šta su o stvaralačkom procesu mislili neki istaknuti francuski pisci«.

Ne ulazeći u analizu i ocjenu dostignuća, može se reći da su knjige M. Šimića i S. Dubića značajan doprinos popunjavanju praznine u našoj znanstvenoj literaturi. Dubićeva knjiga svojom poviješću znanstvenog istraživanja i sumarnim osvrtom na naučnu metodu koristan je priručnik svakom znanstvenom radniku. Šimićeva knjiga, više posvećena tehnici naučnog rada, s obiljem primjera i konkretnih uputa veoma je dobar priručnik pri stvaranju znanstvenog djela. Posebice je korisna i zanimljiva za znanstvene radnike s područja društvenih nauka.

Iako su te knjige i sami autori prvenstveno namijenili mladim znanstvenim radnicima, one će, radi obilja informacija i pristupa problemima koje obrađuju, biti od koristi i svima ostalim koji se zanimaju problemima razvoja znanosti, metodologije znanstvenog rada, odnosno stvaranja znanstvenih djela.

Marijan Matićka